

נח ב

אָרט וואו ס'איז פאַראַן אַ שוועריקייט אין פשוטו של מקרא, ווערט עס באַ-וואָרנט אין פירוש רש"י: און דאַרטן וואו ער שרייבט ניט קיין פירוש (און זאָגט ניט „לא ידעתי וכיו"ב), איז דאָס אַן ענין וואָס איז מובן מעצמו — אָדער פון דעם פסוק גופא, אָדער פון די כתובים צי פירושי רש"י שלפני פסוק זה.

לפי זה דאָרף מען פאַרשטיין: דאָס וואָס דער סך-הכל בכתוב פון נח'ס יאָרן שטימט ניט מיט מספר שנותיו שלפני ושלאחרי המבול (וואָס דאָס איז מכריח צו זאָגן אַז „שנת המבול אינה עולה מן המנין") איז אַ סתירה גלויה בפשטות הכתובים¹¹ — און רש"י באַוואָרנט עס ניט בפירושו על התורה?

מ'קען ניט זאָגן, אַז רש"י האַלט אַז בפשטות, איז „שנת המבול אינה עולה מן המנין"¹² — אדרבא דאָס איז אַ חידוש גדול און רש"י וואַלט עס גע-דאַרפט שרייבן בפירוש. ובפרט אַז אין דעם חשבון פרטי ווערט שנת המבול יע גערעכנט אין דער תורה, כנ"ל: פריער

א. אויפן פסוק „ונח בן שש מאות שנה והמבול ה' מים על הארץ", שטייט אין מדרש¹³, אַז „שנת המבול אינה עולה מן המנין", ד.ה. (ווי מפרשים זאָגן), אַז דער מבול-יאָר ווערט ניט צוגערעכנט „לשנותיו של נח", ווי מיר זעען — „כש-הקביה' מונה שנותיו של נח אינו מונה שנת המבול. שאתה מוצא שנה חי ט' מאות ונ' שנה ואחת עם שנת המבול, שכן הוא אומר ונח בן שש מאות שנה והמבול ה', משמע שהמבול ה' לאחר שש מאות שנה, דכתיב' ויהי באחת ושש מאות שנה (גו') חרבו המים, וכתיב' ויהי נח אחר המבול שלש מאות (גו') וחמישים שנה", וכתיב' ויהי כל ימי נח (אשר חי') תשע מאות שנה וחמישים שנה, וה' לו לומר תשע מאות שנה וחמישים ואחת שנה — אלמא שאין שנת המבול עולה למנין שנותיו" (און מ'איז מסביר דעם טעם הדבר, „ולפי שהיתה שנת צרה לא עלתה לו שנת המבול למנין שנותיו").

שוין גערעדט כמה פעמים¹⁴, אַז דער-פון וואָס רש"י זאָגט בכמה מקומות כפ"י רושו על התורה¹⁵ דעם אויסדרוק „לא ידעתי" וכיו"ב, איז מוכח, אַז אין יעדן

(11) ודוחק גדול לפרש מ"ש „אחר המבול" — אחר חזלת המבול (ע"ד הפירוש שהובא באבן עזרא (פרשתנו י', כא) עה"פ י"א, י'). שנתים אחר המבול", או אחר מ' יום שה' המבול (פרשתנו ז', יז, וראה לקו"ש שבהערה הבאה) — כי בפשטות, „יהי נח אחר המבול" כאן היינו חייז לא בתיבה. עכ"פ בסמיכות להציווי בתחלת הסיפור: צא מן התיבה. (12) ואף שפירש רש"י (פרשתנו ח, כב), „שלא שמשו המזלות" („כל ימות המבול"), מ"מ [נוסף על המבואר במ"א (לקו"ש ח"י ע' 21) ע"ד הפשט אין הכוונה בזה לכל שנת המבול (וראה יריעות שלמה (מהרש"ל) לפרש"י שם), הרי גם אם כוונתו לכל השנה] אינו מובן מדוע לא תהא שנה זו נמנית לשנותיו של נח, ובפרט שבכתוב מפורש (כפנים) ששנה זו נמנית לו.

(1) פרשתנו ז', ו.
(2) ב"ר פליב, ו. ירושלמי ריש ר"ה.
(3) רש"י ומת"כ לב"ר שם. וראה גם צרור המור פרשתנו ז', יא.
(4) לשון רש"י לב"ר שם.
(5) פרשתנו ח, יג.
(6) שם ט, כח.
(7) שם, כט.
(8) תיבות אלו ליתא בכתוב.
(9) ראה לקו"ש ח"י ע' 13. ובכ"מ.
(10) נסמנו בלקו"ש ח"ה ע' 1 בשה"ג להערה 2.
ועוד.

הכתוב — והמבול היי — לשון עבר),
אז ווען נח איז געווען א „בן שש מאות
שנה“ איז דער מבול שוין געווען (פון
פריער).

וכמ״כ אין דעם פסוק „ויהי באחת
ושש מאות שנה גר חרבו המים“ מיינט
עס (ניט פולע 601 יאר, נאר) אין אַנ-
הויב זעקס הונדערט און איינס, ד.ה.
600 מיט אַ מקצת.

ווען עס קומט אָבער צום סך-הכל פון
מנין שנותיו של נח, רעדט די תורה
וועגן שנים שלימות, און רעכנט ניט די
מקצת שנה אַלס שנה שלימה; במילא
קומט אויס, אַז שני חיי נח זיינען 950
שנה (600 (ומקצת) ביז לאחר המבול,
און 350 נאָכן מבול).

ג. דער ביאור איז אָבער לכאורה ניט
מספיק:

אויפן פסוקי „כי לימים עוד שבעה
גו“ זאָגט רש״י: „צא וחשוב שנותיו של
מתושלח ותמצא שהם כלים בשנת ת״ר
שנה לחיי נח“ — וואָס דער חשבון איז:
מתושלח האָט געלעבט תשע מאות
וששים ותשע שנה¹³; און היות אַז מת-
שלח איז אַלט געווען קפ״ז שנה כש-
הוליד את למך¹⁴ און למך איז אַלט גע-
ווען קפ״ב שנה כשהוליד את נח¹⁵ (צו-)

שנכנס לשנת פ׳ שלו, כי משה מת בן מאה ועשרים
שנה שלמות (וילך לא, ב וברש״י שם), בי באדר
לפני הכניסה לארץ (רש״י בשלח טז, לה) ונמצא,
שביצ״מ (טז ניסן — מ׳ שנה לפני) הי׳ משה קצח
יותר משמונים שנה שלמות. ומכיון שכל מכה (לבד
מכת בכורות) היתה „משמשת רביע חדש וג׳ חלקים
הי׳ מעיד ומתרה בהם“ (רש״י וארא ז, כה), הרי
בעמדו לפני פרעה קודם עשר המכות הי׳ בן ע״ט
שלמות ופחות מחצי שנה.

16) ע״ד פירוש הגמרא — ר״ה י, ב.

17) ז, ד.

18) בראשית ה, כז.

19) שם, כה.

20) שם, כח.

שטייט אַז דער מבול האָט זיך אָנגע-
הויבן „בשנת שש מאות שנה לחיי נח“,
און דערנאָך שטייט „באחת ושש מאות
שנה גר חרבו המים“.

ב. מען קען דאָס מבאר זיין:

אין פסוק שטייט „בשנת שש מאות
שנה לחיי נח גר נבקעו גר“. וואָס דער
פירוש הפשוט פון „בשנת“ איז — אין
(מיטן) דעם יאָר; ובמילא קען מען לער-
נען, אַז „בשנת שש מאות גר נבקעו גר“
איז געווען בתחלת השנה, ד.ה. אַז
אַריינגייענדיק אין דעם יאָר זעקס הונ-
דערט לחיי נח, ווען ער איז אַלט גע-
ווען תקצ״ט שנה מיט אַ מקצת, האָט זיך
אָנגעהויבן דער מבול.

און וויבאַלד דער פסוק איז מדייק
„בשנת שש מאות שנה גר“, איז דאָס
מכריח צו זאָגן, אַז אויך דאָס וואָס עס
שטייט „ונח בן שש מאות שנה והמבול
הי׳ מים על הארץ“, מיינט — ווען ער
איז אַריין אין דעם יאָר זעקס הונ-
דערט¹⁶ [אָדער עס מיינט (כדיוק לשון

13) פרשתנו ז, יא.

14) ואין להקשות מפרש״י פרשתנו י, (כא) „בן
ת״ק שנה הי׳ נח כשהתחיל להוליד והמבול הי׳
בשנת שש מאות שנה נמצא שהגדול בבניו הי׳ בן
מאה שנה“ (ווארא גם רש״י בראשית ה, לב, ו, ג) —
כי אפיל ד, בן ת״ק שנה (בראשית ה, לב) היינו
כשנכנס לשנת ת״ק שלו (כדלקמן) במשני „ונח בן
שש מאות“. ועוד ועיקר: מפרש״י בראשית שם
(„כדי שלא יחא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין
לפני המבול“) מוכרח, דכשהגיע המבול עדיין לא
הגיע לעונשין, לבן מאה (ולשון רש״י בפרשתנו שם
„בן מאה שנה“ (ועדיו בבראשית ו שם) עכצ״ל
שהכוונה בשנת המאה שלו].

15) ובלאו הכי מוכרח לומר שכן. „שנה יכול
להתפרש גם כשאין לו עדיין מספר זה של שנים
שלמות“ — ממ״ש (וארא ז, ז) „ומשה בן שמונים
שנה גר בדברם אל פרעה“ — שהכוונה בזה היא

16) ועיין הל׳ תית לאדה״ז פ״א ס״א בקרא (קרוב
לסופר).

שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול". וואס דער חשבון פון אלף ותרניז שנים איז דער סך הכל פון די שנות הולדת פון די אויסגערעכנטע דורות שמאדם עד נח —

אבער אויב מ'וועט לערנען כדלעיל, אז אין די מספרי השנים זיינען דא שיירים וואס ווערן ניט גערעכנט, וועט אויסקומען, אז ביי יעדערן פון די עשרה דורות איז דא א עודף פון א געוויסן זמן (טעג, וואכן, חדשים) וואס ווערט ניט גערעכנט אין מספר הכללי פון די שנים; ולכאורה הסברא נותנת אז במשך פון עשרה דורות שהאריכו ימים האט זיך פון די אלע עודפים אנגעזאמלט מער ווי די טעג פון איין יאר (עכ"פ), אזוי אז דער סך-הכל באטרעפט ניט אלף ותרניז שנים נאר מער (אלף ותרניז שנים).

ד. לכאורה וואלט מען געקענט לערנען, אז דער סך הכל חשבון פון אלף ותרניז שנים איז ווייל שנות האנשים מניין למנין שנות עולם (בלשון רש"י אין פ' כי תשא²²) — ד.ה. אז מען ציילט א סך הכל פון שנות האנשים איז עס ניט לויט זייערע יארן נאר לויט שנות עולם.

עס איז אבער א דוחק גדול צו לערנען אז רש"י נעמט אן דעם פירוש בפרשתנו, ניט שרייבנדיק דאס בפירוש, ווייל לפי פשוטו של מקרא איז דאס א חידוש גדול²³, אז ווען תורה רעכנט

זאמען: שס"ט שנה, קומט אויס, אז שנותיו של מתושלח (תתקס"ט שנה) . כלים בשנת ת"ר שנה לחיי נח" (ת"ר און שס"ט איז — תתקס"ט).

און וויבאלד אז מיתת מתושלח איז געווען קודם המבול, קומט אויס, אז בשנת ת"ר שנה לחיי נח גר נבקעו גר" מיינט נאך דעם ווי נח איז שוין אלט גע-ווען ת"ר שנה.

בפשטות וואלט מען דאס געקענט פארענטפערן: די מספרי השנים ווען יעדערער האט מוליד געווען את בנו (קפ"ו וקפ"ב וכי"ב) מיינט עס ניט אז אין דעם טאג וואס ער איז אלט גע-ווארן דעם מספר פון יארן איז הוליד

[וואס לפ"ז וועט אויסקומען, אז שט און אנוש און די "דורות" שלאחריהם — ביי וועמען עס שטייט "ויהי . . שנה ויולד" — איז יעדער פון זיי געבארן געווארן גענוי דעם זעלבן טאג ווען זיין פאטער איז געבארן געווארן, דהיינו, אז זיי זיינען אלע געבארן געווארן (ביום הולדתו של אדם —) בראש השנה!]

נאר דאס מיינט, אז נאכדעם ווי זיי האבן געהאט דעם מספר יארן, איז אין משך פון דעם יאר הולידו.

במילא וועט אויסקומען, אז וויבאלד די קפ"ז שנה פון מתושלח בהולידו את למך און די קפ"ב שנה פון למך בהר לידו את נח זיינען מיט שיירים, איז בצירוף פון די שיירים מיט דער מקצת פון שנת ת"ר שנה לחיי נח — קומט צוזאמען אויס א גאנצער יאר, וואס איז משלים שנותיו של מתושלח.

עס בלייבט אבער ניט גלאטטיק:

בנוגע דעם חטא פון דור הפלגה, זאגט רש"י²⁴, "אמר אחת לאלף ותרניז

(22) ל. טז. וראה השק"ט בזה באריכות במפרשי רש"י שם.

(23) בראש תשא שם, ש"ממה שכתוב בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני . . וכתוב ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש . . היא ראי' ששנות נח הן מתשרי, שאין סברא לומר שבריה נולד נח' — אבל [נוסף על מ"ש בגרא שם, דשמא נח נולד באולול (ורק. מן הגמרא דבפ"ק דריה יש ראי' דאמר התם שיום אחד בשנה חשוב שנה כ"ר —

רעכנט אויס ביי יעדערן (פון די „דורות“) זיין גיל ביים געבורט פון זיין זון — דלכאורה, למאי נפקי'מ? — איז, כדי מען זאל וויסן ווען די פארשידענע מאורעות שבתורה האבן פאסירט.

ועפ"ז (אז דער מספר השנים וואס שטייט בקשר להולדת הדורות, איז (בעיקר) צו לאזן וויסן דעם גענויעם מנין לשנות עולם) — קען מען זאגן, אז דער מספר הכתוב בתורה (ביחס צו דער הולדה פון דעם איש פרטי) קען האבן אן אונטערשייד פון קארגע צוויי יאר: כמעט דעם גאנצן יאר ווען ער דארף אלט ווערן כך וכך שנה און אויך כמעט דעם גאנצן יאר נאכדעם ווי ער איז שוין געווארן אלט דעם מספר יארן [לדוגמא: קפ"ז שנה (אין פסוק הנ"ל — ויחי מתושלח שבע ושמונים שנה ומאת שנה) קען מיינען ווען ער האלט בתחלת שנת הכניסה צו קפ"ז (קפו שנה ומקצת), און אויך ווען ער האלט שוין בסיום היציאה לגמרי פון קפ"ז (קפח שנה חסר מקצת)].

און כאטש אז לפי זה קען מען ניט וויסן דעם גענויעם זמן ההולדה פון א איש פרטי — איז עס אבער מועיל צום עיקר המכוון: צו וויסן דעם מספר פון שנות עולם, ווייל דער סך-הכל פון די אלע מספרי השנים איז מתאים צו מנין שנות עולם, חסר או יתר מקצת שנה.

ז. דער טעם הפנימי דערפון וואס תורה איז מדייק בנוגע צו מנין שנות עולם, וועט מען פארשטיין בהקדם וואס עס שטייט אין מדרש²⁴, אז איינע פון די מעלות פון אידן וועלכע „עקילס“ (א גוי) האט גערעכנט (אלס א טעם אויף זיין רצון להתגיר), איז — „הקטן שבהם יודע“. כמה יש משנברא העולם²⁵.

שנות חייו פון איין מענטשן מיינט מען ניט זיינע יארן נאר שנות עולם²⁶!

ה. והביאור בזה:

אין דרך הפשט, ווען תורה זאגט אז פלוני איז אלט כך וכך יארן (ניט ע"ד הלשון „בן מאה ועשרים שנה אנכי היום“²⁷), מיינט עס מספר שנותיו בערך — מעגלעך עלטער אבער ווייניקער ווי מיט א האלב יאר, אדער אינגער מיט אזא זמן, ווייל בפשטות איז אזלינג בתר רובא (אויך פון א יאר).

און דערמיט איז נאך מער גלאטיק דער חשבון פון „אלף ותרניו שנים“²⁸, ווארום על דרך הרגיל קען מען א"נ נעמען, אז כשם ווי עס זיינען געווען אזעלכע „דורות“ וואס ביי זיי איז דא ענדף פון ימים וועלכע זיינען ניט אריין אין מספר השנים הכתוב בתורה — אזוי זיינען געווען אזעלכע וואס ביי זיי איז דער חסרון פון ימים (או חדשים) ניט ניכר אין סכום השנים וואס שטייט אין תורה — אזוי אז בסך-הכל וועט דער מספר זיך בערך אויסגלייכן (מיט שנות עולם)²⁹.

ו. ויש לבאר עוד בזה (אלא שאינו כ"כ ע"ד הפשט), ובהקדים:

דער טעם בפשטות פארוואס תורה

גוי'א (שם), הרי' ע"פ פשוטו של מקרא השנים שבתוכים אלו הן שנותיו של נח, אבל החדשים הם לפי סדרם בשנות עולם (פרש"י נח ז, יא).

(24) כמ"ש ברמב"ן ר"פ תשא.

(25) וילך לא, ב. פרש"י שם.

(26) ועפ"ז יומתק עוד יותר הביאור דלעיל (סעיף ג) ב.שנותיו של מתושלח. כלים בשנת ת"ר שנה לחי נח' — כי אפ"ל שנותיו (תתקסט) לא היו שלמות אלא תתקסט ויותר ממחצה.

(27) ובפרט שמלשון רש"י הנ"ל (סעיף ג) „צא וחשוב שנותיו כו" משמע, שלא נתקבץ עודף (או חסרון) יותר משנה [שלכן הסך-הכל דמספרי שנות הולדת הדורות מתאים עם המנין לשנות עולם].

לראי', אז הגם ער איז זיכער אז דאס וואס ער הערט איז אמת, איז עס אבער ניט גלייך צו דער התאמתות ווי זי איז דורך ראי'.

און דאס איז דער אויפטו אין דעם וואס „הקטן שבהם יודע . . כמה יש משנברא העולם“ — די אמונה (כולל שורשה (כנ"ל) — כבריא העולם) איז ביי אים א ידיעה ברורה, ער ווייס דעם (גענויעס¹) זמן ווען דער אויבער-שטער האט באשאפן די וועלט.

ומטעם זה איז תורה מאריך (במספרי שנות הדורות) להשמיענו בדיוק דעם מספר פון שנות עולם.

(ממכתבי סיון תשמ"א)

וויבאלד אז די מעלות פון אידן וואס ער האט גערעכנט האבן אים געבראכט צו וועלן זיך מגייר זיין, איז פארשטאנדיק, אז זיי זיינען ניט מעלות אין גודל החכמה פון אידן, נאר מעלות וואס זיינען פארבונדן מיט דת ישראל.

איז דער ביאור בזה:

די אמונה אין חידוש העולם איז איי-נע פון די יסודות פון תורה, ובלשון הרמב"ן²: „כי הוא שורש האמונה ושאי-נו מאמין בזה וחושב שהעולם קדמון הוא כופר בעיקר ואין לו תורה כלל“. אין אמונה גופא זיינען אבער פאראן כמה דרגות: עס קען זיין אז איינער איז א מאמין באמונה שלימה, און דאך פעלט ביי אים די קלארקייט דערפון, ס'איז ניטא ביי אים די אמונה בידיעה ברורה. ועי' מארזל³ אינה דומה שמיעה

(29) ר"פ בראשית.

(30) ראה מכילתא יתרו יט, ט.

(31) הביאור בזה — ראה לקו"ש ח"י ע' 185.

נח ג

און נאכמער: דווקא דא, בפירושו אויף, ויזכור אלקים באווארגט ערשט רש"י אויך דעם אויפטו אין די פריער-דיקע פסוקים, וירא וגו' ויאמר גר' (אז) מדת הרחמים איז נתהפך געווארן למדת הדין!

וואס פון דעם גופא איז מוכח, אז דאָרט על אתר איז ניטאָ קיין הכרח פון פסוק אויף דעם פירוש: און דוקא פון פסוק, ויזכור אלקים איז דאָ אזא שטארקע הוכחה לפירושו (אז) מדת הדין נהפכה למדת הרחמים, ביז אז דאָס איז באַללמד אויך אויף די פריערדיקע פסוקים, וירא גר' ויאמר גר', אז אויך דאָרטן מיינט עס אז די מדת הרחמים איז נהפכה למדת דין.

מ'קען ניט ענטפערן, אז ביזן פסוק, ויזכור אלקים ווייס מען ניט (איז דרך הפשט) אז שם הוי' איז מדת הרחמים און שם אלקים איז מדת הדין (און ווי ס'איז משמע לכאורה פון לשון רש"י, זה השם מדת הדין הוא . . . והוא שם מדת הרחמים — א סגנון של חידוש וואס רש"י לערנט ארויס פון דעם פסוק) —

ווייל (נוסף לזה וואס הא גופא צריך ביאור: ווי אזוי קען מען פון פסוק, ויזכור אלקים האָבן אַ ידיעה אין ענין

א. אין פסוק, ויזכור אלקים את נח ואת כל החי גו' שטעלט זיך רש"י אויף, ויזכור אלקים און איז מפרשי: זה השם מדת הדין הוא ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים. ורשעתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין שנאמר וירא ה' כי רבה רעת האדם וגו' ויאמר ה' אמחה והוא שם מדת רחמים.

אינעם פסוק, וירא ה' כי רבה רעת האדם וגו' ויאמר ה' אמחה איז דאָך דאָ (ווי רש"י אליין זאגט דאָ בפירושו) די זעלבע שוועריקייט ווי אין אונזער פסוק

— אז דער אופן ההנהגה וואָס רעדט זיך אין פסוק איז, לכאורה, ניט בהתאם צו דעם שם (ומדה) וואָס שטייט דערביי (ביי, ויאמר גר' אמחה) (אז ענין פון דין וגבורה) שטייט דער שם הוי' — שם מדת הרחמים, און ביי, ויזכור גר' — אלקים, שם מדת הדין) —

און פונדעסטוועגן באווארגט עס ניט רש"י דאָרט — דאָרף מען פארשטיין: פארוואס שטעלט זיך רש"י אויפן שפעטערדיקן פסוק (בפרשתנו) און ניט אויפן פריערדיקן פסוק, וירא גר' (אין פ' בראשית)?

(1) פרשתנו ח, א.

(2) ע"פ בר' פליג, ג.

(3) בראשית ו, ה'ז.

(4) אבל אין להקשות למה לא תי' רש"י (לא על אתר, ולא כאן) משינ' לפני' (בראשית שם, ג), ויאמר ה' לא ידון רוחי גו' — כ"י (נוסף לזה דזה ש.עד

(י) ועד' אין להקשות למה דילג רש"י על משינ' שם (פסוק ו) בין, וירא גר' ל.ויאמר גר' — וינחם ה' — כי לפרש"י שם, נחמה היתה לפני' כו' שייך למדת הרחמים. ולפי' ה' ברש"י, נהפכה מחשבתו כו', הרי הפירוש ב.וינחם ה' הוא שהיתה חרטה על ההנהגה ד.ה' (רחמים).

ק"ך שנה אאריך להם אפי' (רש"י שם) שייך (גם) לרחמים, הרי בפסוק זה עדיין לא היתה ההחלטה על העונש (דהמבול) בפועל, וי'ל דלכן נאמר, ה"ה שהוא שם הרחמים.

ועד' משינ' לפני' (בראשית ד, ט), ויאמר ה' אל קין אי' הבל אחיך גו' — שהיא רק התחלת הדיבור, קודם אמירת העונש (ואדרבה, ע"פ פרש"י שם בדברי נחח' אולי ישוב כו' ה' שייך למדת הרחמים), ואצל העונש בפועל נאמר (שם, י) רק, ויאמר' סתם, ודוחק, וצ"ע בבראשית (ה, כט): אשר אררה ה'.